

Kultúra

LÉNÁRD SÁNDOR:
Családtörténeteim
Levelek fiaimhoz

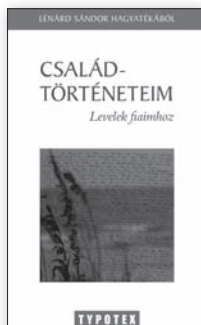
Megrendítően szomorú tény, hogy Lénárd Sándor születésének századik évfordulóján olyan művekkel tisztel meg a méltatlanul parentált szerző előtt a Typotex Kiadó, amelyek máshol mindig könnyed, szellemes, de bölcs stílusától eltérően komor hangot ütnek meg. A *Lénárd Sándor hagyatékából* elnevezésű sorozat keretében két könyv jelent meg eddig, az *Egy magyar idegenvezető Babel tornyában* harmadik kiadásként, míg a *Családtörténeteim* most első ízben.

A kötet két hosszú levelet tartalmaz, Lénárd mindkettőt fiaihoz írta. Az első a *Családunkról* címet kapta, és a Lénárd első házasságából született Hans-Gerdnek szól, eredeti nyelve német. A második levél olaszul íródott, és a kötetben az *Apám* címet viseli. Lénárd ezt a levelet halála előtt néhány héttel, legyengült állapotban diktálta második feleségének. Címzettje, közös fiuk, Giovanni Sebastiano a Lénárd által imádott zeneszerző keresztnéveit kapta. A két levél keletkezése között eltelt év-

tizedekbe egy gazdag életút sűrűsödött.

Tizennégy évi római tartózkodás után, ahol kezdetben hajléktalanként igyekezett életben maradni, Lénárd második feleségével kivándorolt Brazíliába. Ott egy televíziós vetélkedőn nagyobb nyereseményhez jutott, választott témája Bach életműve volt. A pénzből a vadon mélyén házat és földterületet vásárolt, ahol gyakorlatilag élete végéig élt – eltekintve az Egyesült Államokban töltött vendégprofesszori évtől –, az őserdőből előkerülő betegek gyakran ingyenes gyógyításának, írásainak, fordításainak és kiterjedt levelezésének szentelve napjait. Latinra fordította a *Micimackót*, a fordítás New Yorkban jelent meg szép sikert aratva. Levelezőtársai között neves személyiségek, tudományos fórumok mellett Szerb Antalné is szerepelt, aki az itthon alig ismert szerzőnek azt javasolta, írja meg, hogy él ott Brazíliában, a világtól

elzártnan. Ennek a felkérésnek lett az eredménye az *Egy nap a látbatatlan házban*. Ugyanerről a témáról szól a *Völgy a világ végén*, mindkettő remekmű. A római tizennégy évet meséli el a *Római tör-*

ténetek, és ugyan a személyes hangvételű, esszéisztikus regények visszatérő mozzanata a magyar indíttatás, a szerző gyerekkoráról, fiatal éveiről csak most, a két levélből értesülünk részletesebben.

Az első levélben kijelenti, nem akar saját magával foglalkozni, csupán családja történetével. Azonban a sajátos történetmesélés, az egyéni stílus olyan erős hatású, hogy mindkét levél elkerülhetetlenül a háttérben rejtőző szerzőt is bemutatja. A sorok közt többször visszatérő gondolat, hogy az írás, a művészi rögzítés, megragadás a tartalmas élet értelme. Azok a családtagok, akiket elfelejtünk, mert nem hagytak maguk mögött nyomot, mind „csupán” a valóságban és a valóságnak éltek. Az Irma nevű nagynéniről említi a német levélben: „Anyám iratai között volt egy emlékkönyv, az övé. Egy rajz, amely profilból, virágkoszorúval keretezetten őt ábrázolta. Ha ezek a háborúban elvesztek, akkor nyomtalanul elveszett mindaz, ami még Irma néniről tanúskodott. Ha most leírom ide a nevét, tudom, hogy húsz vagy harminc éve nem említette senki. Még tudom, hogy milyen is volt az a portré, anyám ifjúkori alkotása. Ha én is lehunyor a szemem, senki sem fogja tudni, hogyan is nézett ki az a szép gyermek.” A közvetlenül a háború után írt levél még következetesen magánlevélként olvasható. Az írás cím-

zettje a levelet azért kapja, hogy képet formálhasson magának a családjának közelmúltbeli történetéről.

A második levél ezzel szemben csupán közvetett módon szól a fiához. Az immár többkötetes szerző indirekten a szélesebb olvasóközönseget tarthatja szem előtt, hiszen megszólításként a „kedves olvasó” szerepel, és olyan eltávolító megfogalmazással találkozunk, mint „e sorok írója”, ahelyett, hogy „apád”. Ez azt sugallja, a késői levél nem csak a privát szférának szánt közlés.

A levelek hangvétele néhol derűs, mint a regényké. De a késői levél utolsó szavai komorak – könnyen lehet, hogy ez Lénárd utolsó leírt közleménye: „Immár apámra gondolok, és szomorúbb vagyok, mint valaha.”

TÁRNOK ATTILA

(Typotex Kiadó, Budapest, 2010,
218 oldal, 2200 Ft)

JEAN-CLAUDE CARRIÈRE
– **UMBERTO ECO:**
Ne remélje, hogy megszabadul a könyvektől

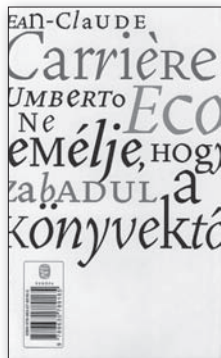
Umberto Ecótól származik a gyakran citált tétel: a könyvek mindig más könyvekről szólnak. És íme egy beszélgetés, amely könyvekről szól, amelyek persze más könyvekről szólnak, és amiből most szín-

tén más könyvekről szóló könyv lett. A nagynevű színpadi szerző és forgatókönyvíró, Jean-Claude Carrière, valamint a világhírű regényíró és szemiotika-professzor, Umberto Eco beszélgetőkönyve ráadásul igazi csemege a vérbeli bibliofil számára. Nagy szellemek, mint tudjuk, gyakran találkoznak, két ekkora hatású szellem azonban ritkán méri össze erejét. Beszélgetésük, melynek fókuszában a könyvkultúra áll, de elkalandozik a kultúrtörténet, az ipartörténet, a szociológia, a történelem és a művészetfilozófia területeire is, egyszerre egyetértő, egymásra licitáló propaganda a humanista értékek mellett, és szelíd szellemi párbaj, amelyet bármely fél iránti nagyvonalúság nélkül hozhatunk ki döntetlenre. Az egyetlen nyertes: az olvasó.

A kötet végére érve úgy érezhetjük, hogy a könyvvel mint kulturális termékkel, a gondolatok hordozójával, a szellemi fejlődés/haladás szimbólumával, mint szakrális tárggyal, gazdasági termékkel vagy könyvészeti produktummal kapcsolatos összes lehetséges problematikát sorra vették a beszélők. Rajongó könyvbarátok ugyan, mégsem hajlandók kritikátlanul magukévá tenni a divatos kultúrpresszi-

mista nézeteket, elvetik az aranykor-elméleteket, nem félnek a technológiai fejlődéstől, és nem kiáltják a könyv végét az e-bookok megjelenése miatt. Mi több, egyfajta lelkesedés is kiolvasható mondataik mögül a legújabb technikai vívmányok iránt. Ment-e a könyvek által a világ elébb? Igencsak kétséges. Tisztelhetjük-e feltétlenül letűnt korok érinthetetlen auktoraikat? Megbízhatunk-e a könyvek révén átörökölt emlékezetben? Hát

persze hogy nem! A ma rendelkezésünkre álló, könyvek által hordozott tudás százféle szelekción ment át az évezredek során, és ezen szűrők között aligha találjuk meg az igazság következetes felkutatásának igényét. Könyvégetések, indexek, természeti katasztrófák, vallási-politikai-ideológiai cenzúra: csak néhány módja a kontraszelekciónak, az ostobaság értékgyilkos machinációinak. Ami megmaradt, mégis elképzelhetetlen mennyiség, befoghatatlanságának közhelyszerűen idézhető példája Borges bábéli könyvtára. Maradt tehát bőven tartalék a megveszekedett könyvfalónak. Mindemellert olyan kérdések is sorra kerülnek, amelyek már egyértelműen a bibliofil csendes örületének tünetei, és amelyekben könnyen magunkra ismerhetünk.

A könyv mint tárgy iránti lelkesedés, a könyvtár mániákus gondozása, gyarapítása, rendezgetése, porolgatása és szaglászása, a könyvektől való függőség mint valós pszichés addikció, és még sorolhatnánk.

Érdekesen bontakozik ki e beszélgetés során a két nagy gondolkodó személyisége is. Carrière vehemensebb, szószátyár, csapongó, exhibicionista természet. Szavaiból féktelen, kielégíthetetlen szenvedély árad, el akar kápráztatni, meg akar fertőzni rajongásával, a 18. századi francia szalonok kései gyermeke ő. Eco lassabb, szűkszavúbb és filozofikusabb, kevésbé a kultúrtörténet csemegézni való története, mint inkább a kultúra dinamikája, mechanizmusai érdeklik, így nagyszerű ellenpárja az excentrikus franciának. Szellemi kettősük valóságos intellektuális tűzijáték, egyszerre hűvös és elragadtatott, elfogult és objektív, monomániás és széles látókörű. A könyv legnagyobb erénye mégsem abban áll, hogy friss, megalapozott nézőpontokat kapunk az emberi kultúra megközelítéséhez, hogy számos lexikális ismerettel gazdagodunk vagy hogy jól szórakozunk, hanem abban a mellékhatásban, hogy rajtunk is leküzdhetetlen intellektuális mohóság vesz erőt, sürgető késztetés, hogy befaljuk az egész Gutenberg-galaxist (csak hogy még egy könyves közhelypatront eldur-

rantsunk). Inspiratív, gondolatgazdag könyv tehát a *Ne remélje, hogy megszabadul a könyvektől*, valóságos szellemi hullámvasút, melyet minden könyvedvel embernek olvasnia kell.

FALVAI MÁTYÁS

(Fordította Sajó László, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2010, 292 oldal, 3200 Ft)

Kultúra és Kritika

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem internetes kritikai portálja, a KuK (Kultúra és Kritika) az egyetem hallgatóinak és tanárainak közös munkája. Az itt megjelent írásokból tallózó első gyűjteményes kötet 2011 januárjában látott napvilágot. Ahogy a honlapon és a könyv fülszövegében olvashatjuk: „a KuK célja egy olyan, hetente bővülő internetes kritikai portál működtetése, mely a kritikaírás gyakorlata során kísérli meg újra felfedezni a kritika eredeti, értékközvetítő szerepét”.

A KuK kötet, ahogy az az előszavából is kiderül, egységes, magas színvonalra törekszik, tehát a 2008 és 2010 közötti legjobb írásokat tartalmazza, gyűjti össze az oldalról. Az ebben a két évben megjelent mozifilmek, kiadott vagy újra kiadott szépirodalmi, filozó-